

Kansalaisraati tuo esiin harkitun kansalaismielipiteen

Ingressi: Puntaroivat kansalaiskeskustelut voivat tuoda uusia näkökulmia lainsäädännön ja politiikkaohjelmien valmisteluun, eikä niitä kannata unohtaa demokraattisessa päätöksenteossakaan.

Huhtikuussa 2021 Turun yliopiston tutkijat järjestivät valtakunnallisen, ilmastotoimia arvioivan kansalaisraadin. Joukko satunnaisesti valittuja ihmisiä ympäri Suomen kokoontui keskustelemaan ilmastopäästöjä vähentävistä toimista verkossa Zoomin välityksellä. Kahden ja puolen päivän aikana nämä 33 osallistujaa tutustuivat neljääntoista eri päästövähennystoimenpiteeseen, keskustelivat niistä sekä laativat yhteisen kannanoton siitä, miten päästövähennyksiä voitaisiin toteuttaa oikeudenmukaisesti ja vaikuttavasti.

Keskustelut ja kannanotto olivat osa uuden Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) laadintaa, ja tässä työssä hyödynnettiin nyt ensimmäistä kertaa edellä kuvattua kansalaisraatia. Raadin olivat kutsuneet koolle ympäristöministeriö ja Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä.

Tavoitteena yhdenvertainen ja tietoon pohjautuva keskustelu

Ilmastotoimia arvioinut kansalaisraati on esimerkki niin kutsutusta puntaroivasta kansalaiskeskustelusta. Puntaroivaan kansalaiskeskustelun osallistujat kutsutaan ja valitaan satunnaisesti, kuitenkin niin, että osallistujien joukko kattaa mahdollisimman hyvin esimerkiksi eri ikäryhmät, alueet, sukupuolet ja koulutustaustat. Keskustelun tueksi osallistujat saavat tietoa käsiteltävästä aiheesta, esimerkiksi kuulemalla aiheen asiantuntijoita tai lukemalla tietopakettin. Itse keskustelua voidaan käydä sekä pienryhmissä että kaikkien osallistujien kesken.

Keskustelussa noudatetaan tiettyjä periaatteita. Näitä ovat kunnioitus muita keskustelijoita kohtaan, oman näkökulman perustelu sekä avoimuus muiden näkemyksille ja oman mielipiteen muuttamiselle. Usein periaatteiden noudattamista valvoo ulkopuolinen keskustelun ohjaaja. Tavoitteena on monimuotoinen, tietoon pohjautuva keskustelu, jossa jokainen osallistuja saa näkökulmansa esille ja pohtii muiden esittämiä argumentteja perusteluineen. Yhdessä keskustellen osallistujat sitten muodostavat näkemyksen käsillä olevaan kysymykseen, vaikkapa siihen, kuinka päästövähennystoimet voidaan toteuttaa mahdollisimman oikeudenmukaisesti.

Kansalaiskeskustelu täydentää vakiintuneita kuulemisen muotoja

Suomessa lainsäädännön ja erilaisten politiikkaohjelmien valmistelussa on totuttu kuulemaan laajasti erilaisia etujärjestöjä ja muita sidosryhmiä. Usein eturyhmien näkemykset jostakin asiakysymyksestä ovat kuitenkin pääpiirteissään jo ennalta valmistelijoiden tiedossa. Puntaroiva kansalaiskeskustelu voi tuoda valmisteluun näkökulmia vakiintuneiden eturyhmien ulkopuolelta. Ilmastoraadin jälkeen raadin koollekutsujille tehdyissä haastatteluissa tätä pidettiin yhtenä kansalaisraadın vahvuutena.

Ilmastosuunnitelman valmistelussa kansalaisraadın etu esimerkiksi kansalaiskyselyihin verrattuna on, että raati voi antaa näkemyksilleen kattavat perustelut. Kansalaisraati tarjoaa osallistujille myös mahdollisuuden tutustua aiheeseen uusista näkökulmista ja muodostaa mielipiteensä muiden kanssa puntaroiden, jolloin kiistanalaisiakin kysymyksiä voidaan käsitellä monipuolisesti ja rakentavasti.

Menetelmässä on kuitenkin myös rajoitteensa: se vaatii järjestäjiltä melko paljon resursseja ja osaamista ja osallistujilta puolestaan aikaa, mikä rajoittaa joidenkin ihmisten osallistumismahdollisuuksia ja sotii yhdenvertaisuuden periaatetta vastaan. Samoin keskustelun vaikuttavuus voi jäädä heikoksi, jos päättäjät

eivät ole sitoutuneet huomioimaan suosituksia tai keskustelijoiden näkemykset poikkeavat merkittävästi päätöksentekijöiden näkemyksistä. Kansalaiskeskustelujen mahdollisuuksia saada aikaan suuria muutoksia politiikassa onkin kyseenalaistettu. Esimerkiksi KAISU-raadilla voidaan kuitenkin osoittaa olleen vaikutusta ilmastosuunnitelman luonnoksen painotuksiin.

Moniäänisyys on demokratian toteutumisen edellytys

Toistaiseksi puntaroivia kansalaiskeskusteluja on järjestetty Suomessa melko vähän. Poliittikavalmisteluun osallistumisen lisäksi kansalaiskeskusteluista voisi olla myös muuta hyötyä demokraattiselle päätöksenteolle. Esimerkiksi kansanäänestysten yhteydessä ne voivat koota äänestäjille puolueetonta ja punnittua tietoa äänestyskysymyksestä, kuten Mustasaaren kuntaliitoksesta järjestetyn kansanäänestyksen edellä. Lisäksi demokratian kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että etenkin suurissa yhteiskunnallisissa murroksissa päätöksenteossa huomioidaan monipuolisesti eri näkökulmat ja ihmisten erilaiset lähtökohdat. Näitä hyvin järjestetty ja päätöksentekoprosessiin kiinnitetty puntaroiva kansalaiskeskustelu voi tuoda esiin.

Lisää tietoa puntaroivista kansalaiskeskusteluista on koottu Turun yliopiston ylläpitämälle Kansalaiskeskusteluopas-sivustolle: <https://sites.utu.fi/kansalaiskeskusteluopas/>

Katariina Kulha, projektitutkija, Turun yliopisto